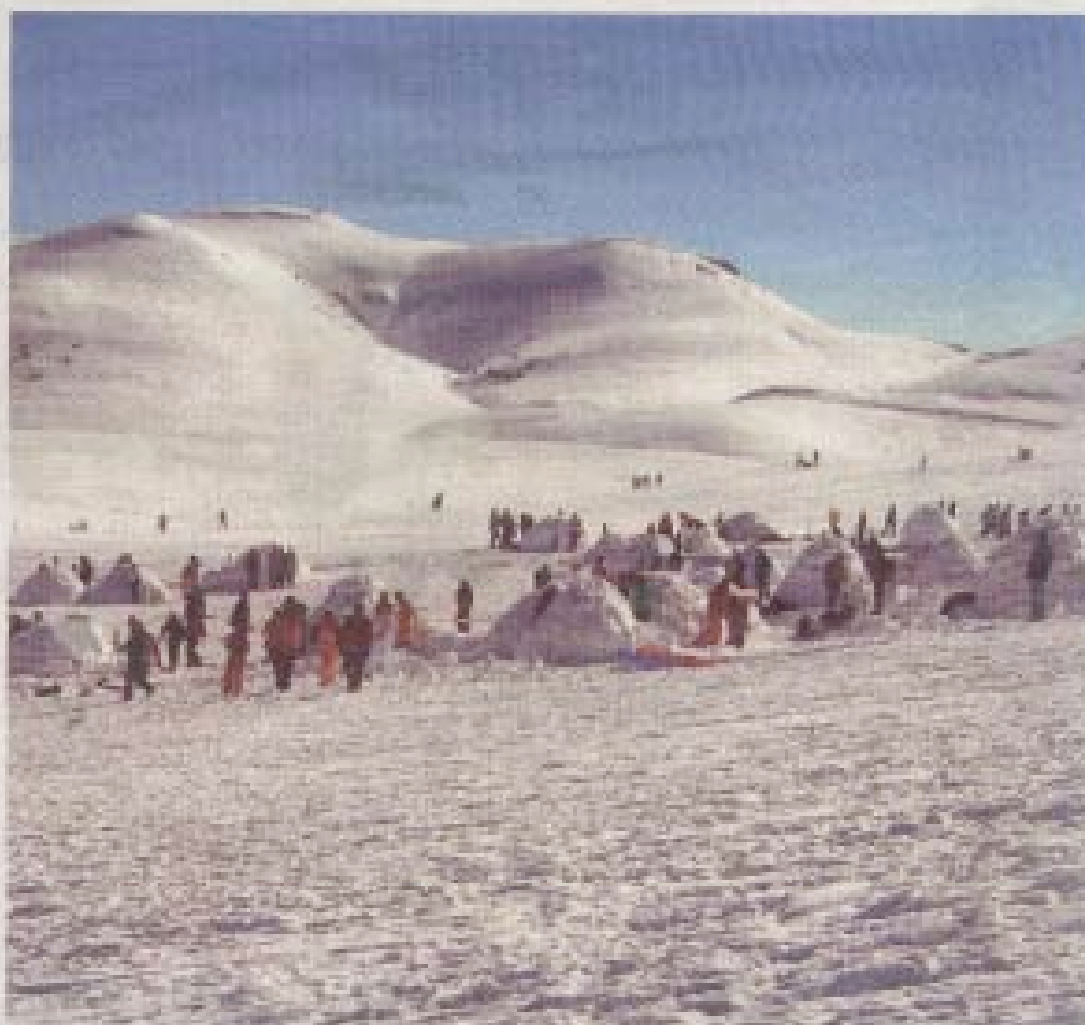

#17

febrer 2005

tourismes

Un món sense pressa

En la cursa de la modernitat que ens absorbeix i l'angoixa econòmica quotidiana, algunes viles diuen "stop". És el fermament de les ciutats. (pàg. 4-7) Els turistes saben de sempre treure profit de la natura i viure al seu ritme. Un grup de persones s'inicien en la construcció d'iglés a la Molina: el naixement d'un polític nou, pas a pas. (pàg. 12-13)

Les Balears, en perill?

La turista paga moltes i probetes que, però, han portat a una sobreexplotació turística i a la destrucció que està fent fora. Cap a on cal anar? El Govern no guisa planificar un futur: cada cop més la veu. (pàg. 8)

Romania, l'Europa desconeguda

Per començar, de Romania, com en una imatge sovint negativa. Més del costat Delà el Japó i els països que el travessa, de veritat paisatges, una història i una cultura diferents a què el desenvolupament. (pàg. 9-11)

L'Alguer, enclavament mediterrani

Sarà el símbol de la cultura de la població de la ciutat de la Catalunya meridional, en un enclavament en les terres de la Mediterrània més Occident. La ciutat està convertida a condicions en la nostra història. (pàg. 14-15)

Ohmamiglú

una tradició dels inuits a casa nostra

Iglú. Habitatge de forma semiesfèrica construït amb blocs de gel, que, durant l'hivern, habiten els esquimals i altres pobles d'anàlogues característiques" (diccionari de la Reial Acadèmia de la Llengua Catalana). "Iglú. Habitatge semiesfèric fet de blocs de gel, propi dels esquimals" (diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans). "Igluviak: Refugi de neu en forma de cúpula utilitzat per alguns grups inuits de l'Àrtic". (*Encyclopédie Canadienne*). Els inuits, no pas els esquimals, utilitzen la paraula *iglú* per referir-se simplement a una casa, i no tots han utilitzat iglús de neu com a habitatge habitual durant l'hivern. L'*igluviak* és una de les construccions més fascinants i enginyoses que l'home ha realitzat mai. El seu caràcter pràctic, el fet d'utilitzar el mateix fred per protegir-se'n, representa la màxima expressió en l'adaptació de l'home al seu entorn. L'iglú de neu manté la calor en el seu interior, pel fet que la neu proporciona un bon aïllament i, a més, és un excel·lent protector contra el vent. Segons les zones, aquestes cases de neu podien ser de diferents grandàries i models, però totes tenien dues característiques en comú: la forma circular i l'origen.

Una tradició mil·lenària

L'*igluviak* i la seva construcció són herència de la cultura dorset, que es va desenvolupar entre el 800 a. de C. i el 1400 d. de C., en l'Àrtic central canadenc (golf de Foxe, península de Melville, estret de Hudson i illa de Baffin). Els dorsets van establir les bases i van perfeccionar la tècnica de la construcció d'iglús de neu que després seria adaptada per la cultura de Thule (1000-1800 d. de C.) i, finalment, pels inuits històrics. No obstant això, aquest tipus d'habitatge no va ser utilitzat per tots els grups inuits que vivien a l'Àrtic (21 en total abans de l'arribada de l'home blanc). Els yupiks siberians de Rússia utilitzaven cases semisubterrànies de gel i neu anomenades *nyngyu*. Els inuits d'Alaska desconeixien l'ús de les barraques de neu. En comptes d'això, utilitzaven a l'hivern cases de pedra i torba amb un sostre en forma de volta i una estructura d'ossos de balena o de fusta flotant procedent del mar. Els iglús de neu s'utilitzaven com a habitatges permanents només en l'Àrtic canadenc, lle-

Guanyadors del premi a l'iglú de neu més original i millor construït respectivament.

vat dels inuits del delta del Mackenzie, que feien les cases amb torba i fusta flotant, i els inuits del Labrador, que solien construir els *igluviak* durant els seus desplaçaments. A l'est de Groenlàndia les cases d'hivern estaven fetes de pedra, torba, fusta flotant i pells de foca. Els inuits de l'oest i del nord-oest de Groenlàndia usaven els iglús de neu solament quan sortien de viatge. Aquests habitatges permanents o temporals van ser habituals fins a la fi de la dècada de 1950. Avui dia les coses han canviat i els inuits viuen en cases prefabricades gaudint de les comoditats del món modern. Encara és possible veure iglús de neu a l'Àrtic, tot i que en menor mesura i només com a habitatges ocasionals que construeixen els inuits durant els viatges o les partides de caça. No obstant això, no cal anar tan lluny per gaudir i contemplar una casa de neu i, fins i tot, dormir-hi.

Una proposta ecològica entre nosaltres

El terme *Ohmamiglú* va néixer de la combinació d'un èxit dels *pop tops* de 1972 titulat *Mamy Blue* amb una de les construccions més antigues realitzades per l'home, l'iglú de neu. Pau Vallés va gestar el nom a la dutxa i ho va dur a la pràctica a la muntanya. Encara que aquesta trobada celebra ja el desè aniversari, des de fa cinc anys l'Associació de Constructores d'Iglús de Catalunya és l'encarregada d'organitzar la trobada anual de constructores

d'iglús de neu. Es tracta d'una activitat d'hivern, popular, senzilla i austera. Totes aquelles persones que sàpiguen construir iglús de neu poden participar en aquest esdeveniment coordinat i organitzat per Pau Vallés, Javier Knörr, Carles Bartra, Santi Tarrés, Josep Fernández Nans i Jordi Aguado. Ohmamiglú és una organització sense ànim de lucre que es finança amb les inscripcions dels participants i el patrocini d'entitats que han cregut en aquest projecte i hi han donat suport, com són l'Ajuntament d'Alp i l'estació d'esquí de la Molina. A més, aquesta associació col·labora amb altres entitats, com ara agrupaments d'escoltes, grups excursionistes i esplais. També fan projeccions de diapositives i de vídeos, realitzen iglús de neu per encàrrec per a pistes d'esquí i esports publicitaris i organitzen sortides especials per a col·lectius diversos, com immigrants, extoxicòmans, discapacitats psíquics... Per a aquelles persones que vulguin aprendre a construir cases de neu, abans i després de l'Ohmamiglú, s'organitzen les Matinals Pràctiques, on s'ensenya quines són les bases per construir un *igluviak*.

Construcció d'un iglú de neu

Abans de començar a construir un *igluviak* s'ha de localitzar una capa de neu amb la textura, duresa i profunditat necessàries. L'ideal és que els blocs de neu siguin d'una mateixa tempesta, ja que així tenen la mateixa densitat i es poden extreure amb més facilitat. De vegades és recomanable compactar més la neu trepitjant-la amb cura fins a aconseguir la duresa necessària. Les primeres hores del matí són les més idònies per treballar millor la neu. Una vegada localitzada la pedrera d'on s'extrauran els blocs de neu, es procedeix a excavar un forat en línia recta d'uns 40 centímetres de profunditat per uns 3 metres de llarg per poder tallar peces trapezoidals de 50 a 60 centímetres de llarg per uns 20 o 30 centímetres d'ample. Després es dibuixa, tan prop com sigui possible de la pedrera, un cercle la grandària del qual dependrà de la gent que hi dormirà i de les coses que s'hagin de col·locar a l'interior. Per exemple, per a quatre persones la circumferència haurà de tenir uns 2,5 metres de diàmetre. A continuació s'han d'endurir els fonaments on es construirà el refugi de gel, per la qual cosa és necessari trepitjar a consciència la neu a fi que el terra quedi prou compactat.

Antigament els inuits utilitzaven un ganivet, generalment d'ivori, per tallar els blocs de neu; avui dia se sol usar igualment un ganivet, però d'acer, o un serrac. Els guants Nitrex van molt bé per treballar el gel; no obstant això, els inuits utilitzen els guants de pell de foca, molt impermeables, o els de pell de caribú, molt calents. Els blocs es van col·locant en cercle i les files següents es van alineant de la mateixa manera procurant establir sempre un grau d'inclinació progressiu. Els blocs no

text:
Francesc Bailón
(antropòleg especialitzat en la cultura inuit i professor de la Fundació Arqueològica Clot)

fotografia:
Lourdes Cañadilla i Rubén Millán

Extracció de blocs de gel d'una pedrera.

Iglú de neu es va construir seguint una espiral.

cauen a mesura que es van col·locant per dos motius bàsics: en primer lloc, quan dos trossos de neu compacta s'uneixen, tenen una elevada adherència. En segon lloc, els blocs de forma trapezoïdal no poden caure cap a l'interior de l'iglú de neu per la forma de falca que tenen.

Els maons de neu s'han de col·locar en espiral de tal manera que els extrems no coincideixin amb els dels blocs de la fila inferior i, a mesura que es va aixecant l'estructura, han de ser cada vegada més petits. Mentre es va construint l'iglú, es tapen els forats i les petites esclertes tant a l'interior com a l'exterior de l'habitatge. Finalment, es procedeix a tancar l'iglú de neu quan tot just quedi un forat d'uns 60 centímetres. Es talla un o dos blocs llargs i es col·loquen transversalment en el sostre de l'iglú. A continuació es dipositen trossos més petits fins a tancar la volta. Els inuits solien col·locar-hi una finestra, que podia ser de gel transparent o bé d'intestí de foca tibet. La porta de l'iglú es pot fer o bé quan la construcció ja està molt avançada o bé quan s'ha tancat completament. És important que hi hagi un túnel d'accés i que estigui per sota del nivell de la casa; d'aquesta manera s'evita que entri el fred a l'interior de l'habitatge i que en surti l'aire calent. Quan els inuits residien permanentment a les seves cases de neu, solien fer un petit forat de ventilació. Així, l'estructura de l'habitatge aguantava més.

El temps invertit a realitzar un iglú de neu dependrà de la seva grandària, de la quantitat de gel que el construïeu i de la qualitat de la neu, encara que el normal són 4 hores. Els inuits solien construir-los en una o dues hores a tot estirar. Una vegada construït, es col·loquen plàstics a terra per evitar la humitat i el fred directe del gel. Els inuits posen les pells de caribú o d'ós a la base de l'habitatge. Per escalfar-se, utilitzaven un llum d'esteata; actualment usen les estufes de gasoil anomenades *primus*. La temperatura habitual dintre d'un iglú oscil·la entre 0 i 3 graus. No obstant això, quan els inuits hi col·locaven les pells i encenien els seus llums d'esteata, podien arribar a 20 graus, per la qual cosa es veien obligats a reforçar les parets de l'iglú de neu a fi d'evitar que aquest s'esfondrés. De vegades els inuits també construïen cases de neu de 6 metres d'alt i 9 metres de diàmetre per celebrar festes

Col·locació dels blocs de gel.

Informació sobre l'Associació de Constructores de Catalunya: www.ohmamiglu.com ohmamiglu@hotmail.com Informació de cursos i seminaris sobre la cultura inuit a càrrec de Francesc Bailón: www.fundclos.com info@fundclos.com Informació sobre viatges culturals a la terra dels inuits: www.mundoartico.com info@artico.com www.greenlandadventure.com info@greenlandadventure.com

i reunions, on podien arribar a cabre fins a 60 persones i en algunes ocasions es construïen diversos iglús de neu que es comunicaven a través de túnels.

Ohmamiglu 2006

El cap de setmana dels dies 11 i 12 de febrer l'Associació de Constructores d'Iglús de Catalunya va organitzar la seva desena Trobada de Constructores d'Iglús. Aquest esdeveniment va tenir lloc al clot de l'Hospital del pla d'Anyella, a l'estació d'esquí de la Molina (Cerdanya). Aquesta trobada va coincidir amb el pleniluni de febrer, cosa que va motivar que augmentés l'efecte de claredat de la neu i que fos una nit magnífica gràcies a la llum de la lluna. A partir de les nou del matí del dissabte 11 de febrer, a gairebé 2.000 metres d'altura, amb una temperatura de 4 graus i un magnífic dia de sol, els 190 participants van començar a construir els iglús de neu. A mesura que anava avançant el dia, la neu s'anava fent cada vegada més tova, perjudicial per a la construcció dels iglús. Finalment, cap a les sis de la tarda, tots els iglús de neu ja estaven acabats. En poc més de 9 hores s'havien construït quaranta cases de neu, quatre de les quals van quedar incompletes a causa del col·lapse per culpa de la qualitat de la neu, que havia empitjorat amb el pas de les hores o simplement perquè no s'havien acabat. Hi havia iglús de totes les formes i grandàries: des d'iglús petits fins a dobles i fins i tot quàdruples que es comunicaven mitjançant túnels. També hi havia un iglú de neu que representava un cotxe *minig*, que al capdavant guanyaria el premi a la construcció més original, i un gran iglú que no es va acabar, a càrrec de Javier Knörr.

Cap a les sis de la tarda es va fer en el Restaurant Telecabina d'Alp 2500 una xerrada sobre els contes i les llegendes dels inuits, a càrrec de qui escriu aquestes línies. En el passat, els inuits explicaven les seves històries durant les nits fredes d'hivern dintre dels iglús de neu com un passatemps pedagògic que ajudava no solament a reforçar la pròpia herència cultural, sinó a aprendre dels perills que oferia una vida sotmesa als castigs de la natura. Els inuits sabien que les històries i les llegendes morien amb l'última persona que les recordava. Per això, s'obstinaven a narrar-les a fi de mantenir-les vives. Els iglús de neu havien estat construïts de tal manera que havien deixat un espai central lliure on a les vuit del vespre es van encendre les fogueres. L'espectacle era indescriptible: quaranta iglús de neu, vuit fogueres i 150 persones dispostes a passar una nit inoblidable en una de les propostes ecològiques més originals que l'home hagi tingut mai. Allò era un autèntic poblat dels que es podien veure fa ja molt de temps a les terres polars del nord; l'única diferència és que allí no hi havia cap inuit i tampoc no érem a l'Àrtic. La temperatura havia baixat fins a 5 graus sota zero, però això no era impediment perquè la gent gaudís del lloc i compartís aquell moment. A mesura que avançava la nit, el termòmetre va baixar fins a 9 graus sota zero. No obstant això, encara a altes hores de la nit, es continuaven escoltant els acords d'unes cordes de guitarra i la percussió d'un tambor que l'acompanyava.

El reflex de la lluna en aquelles estructures de gel va donar pas a les primeres llums del matí, i, amb aquestes, els iglús de neu van començar a buidar-se. La gent en sortia per escalfar-se en l'únic foc que encara seguia viu. Després de la xocolatada de les nou del matí, els participants anaven abandonant els seus habitatges temporals, en els quals havien passat una sola nit, però inoblidable. Per als debutants havia estat una gran experiència. Per als veterans, un moment més a recordar i comparar amb els altres. Cap a les onze del matí els iglús de neu havien perdut ja tots els seus inquilins, i aquests eren envaits per la curiositat i l'entusiasme dels grans, dels adults i dels nens. El poblat havia obert les portes al públic. Passades les dotze del migdia arribava el moment de la veritat. L'Associació d'Iglús de Catalunya lliurava els premis: el premi a l'iglú millor realitzat va ser per a l'Agrupament Escolta de Sant Ramon Nonat, de Sant Boi de Llobregat, i el premi a l'iglú més original construït, per a la Penya Els Trempats del Vallès. Meritació especial, per a la Colla Moscatell i les seves construccions insòlites. També es van lliurar unes plaques commemoratives com a reconeixement de la seva del seu patrocini a Carme Ferrer, representant de l'estació d'esquí de la Molina, i a l'alcalde d'Alp, Salvador Rigola. L'esdeveniment va ser tot un èxit, per l'organització, per la participació i per les condicions meteorològiques.

Un futur incert

Ohmamiglu ens ofereix una proposta ecològica basada en una tradició mil·lenària. És un tribut que exercim com a reconeixement del llegat cultural que ens han deixat els inuits en el passat. Però aquest poble càlid que viu en una de les condicions més extremes del planeta té encara coses per oferir-nos, i l'home blanc té molt a aprendre d'ells perquè, com diuen els inuits, qui és tan savi que pot demostrar que és fals allò que no entén?

Propostes d'aquesta mena ens haurien d'obrir els ulls. Dels inuits, no solament en podem aprendre com l'home és capaç d'adaptar-se al món sense modificar-lo ni transformar-lo, sinó també en podem recuperar, a través del seu exemple, l'esperit de lluita i sofriment que moltes vegades ens falta per poder plantar cara a les nostres pròpies pors. En canvi d'això, els inuits exigeixen el seu dret a l'autodeterminació i a poder controlar el seu propi destí. Demanen que siguin redefinits molts dels tòpics amb els quals han estat caracteritzats i que, per descomptat, una vegada per sempre, siguin coneguts per inuits i no per esquimal. Perquè el respecte per un poble comença per conèixer el seu veritable nom. Per ventura no és un intercanvi just?

"La veritable saviesa no es troba més que lluny dels homes, en la vasta solitud. Aquesta saviesa no pot aconseguir més que pel sofriment i per les privacions. El sofriment és l'únic que revela a un home el que està ocult als altres." | Igjurgaruk (*angakoq* o xaman paallirmit del Canadà).

Agraïxo la col·laboració de totes aquelles persones que m'han ajudat en aquest article, especialment a l'Associació de Constructores d'Iglús de Catalunya. *

SABER-NE MÉS...

Inuit: En la primera Conferència Circumpolar Inuit, celebrada a Barrow (Alaska) el 1977, es va decidir que s'utilitzaria el terme *inuit* per designar qualsevol grup esquimal, amb independència del nom que es donés a si mateix localment o en el seu lloc d'origen. Per tant, la paraula *esquimal* va passar a considerar-se un terme pejoratiu.

Iglugiap o igluvigal: Són dos termes usats també pels inuits per designar la casa de neu i gel.

Kuoluk: Llum que servia per cuinar, assecar les pells i proporcionar calor a l'habitatge. La dona era l'encarregada del seu manteniment. Aquests llums eren d'esteata (pedra sabonosa), s'alimentaven amb greix de balena, de foca o de caribú i les màxes eren de moixes flotant. La dona havia de procurar que els llums estiguessin sempre plens i les màxes en bon estat, i havia d'evitar, a més, que aquestes produïssin fum.

Tupeq: És un habitatge temporal que solen utilitzar alguns grups inuits durant els seus viatges. És el substitut natural dels iglús de neu. Es tracta d'una tenda de lona que es construeix sobre dos trípodes units horitzontalment. S'hi col·loquen tres pals de ferro, dos de verticals i un d'horitzontal. Darrunt d'aquests s'insereix la lona. Aquesta es lliga amb cordes als respectius trípodes i també a uns pals situats a la part exterior de l'entrada de la tenda. Sobre la base dels trípodes es col·loquen les pells de caribú. Els tupeqs es construïen en 10 o 15 minuts.